

СТАНОВИЩЕ

от проф. дпсн Нели Цветанова Василева,
катедра „Логопедия“

по материалите за научната и преподавателската дейност на гл. ас. д-р Елена Кирилова Бояджиева-Делева, представени за участие в конкурс за академичната длъжност „доцент“ в професионално направление 1.2. Педагогика (Логопедия) за нуждите на ФНОИ при СУ „Св. Кл. Охридски“, обявен в ДВ. Бр. 48 от 28.06.2022

За участие в обявения конкурс има подадени документи от гл. ас. д-р Елена Кирилова Бояджиева-Делева (ФНОИ на СУ „Св. Климент Охридски“), която е единствен кандидат за заемане на академичната длъжност „доцент“. Становището е изготвено на основание заповед № РД 38-392/13.07.2022 г. на ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ и съгласно решение на научното жури. Процедурата по хода на конкурса и подадената документация са в съответствие със ЗРАСРБ и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности на СУ „Св. Климент Охридски“.

1. Общо биографично представяне на кандидата

Гл. ас. д-р Елена Бояджиева-Делева има богата професионална и научна биография, каквато рядко се среща сред младите университетски преподаватели. През 2004 г. завършва с отличие бакалавърска степен по логопедия, а през 2006 г. и магистърска степен по логопедия в Софийски университет (програма „Комуникативни нарушения на развитието“). Широките интереси и мотивация за развитие са стимул да продължи обучението си в магистърска програма „Кинезитерапия на лица с невросоматични заболявания“ към ФНПП, в резултат на което през 2008 г. придобива магистърска степен по специална педагогика. В същия период д-р Бояджиева-Делева работи активно като базов логопед в 28 СОУ, гр. София, сътрудник на МОН и НАЦИД в микропроект за национална статистика и база данни за деца със СОП (2006 г.) и по проект за внедряване на инструментални методи в интегрираното обучение на деца с тежки комуникативни нарушения (2007-2008 г.). През 2006 г. участва в обучения

в рамките на проект „Развитие на образованието за ученици с увреждания и ученици в риск в Югоизточна Европа“ към Организацията за Икономическо Сътрудничество и Развитие.

Естествено продължение на високата теоретична и практическа подготовка на кандидата е работата ѝ като хоноруван асистент към катедра „Специална педагогика“ (2007-2009 г.) и достойното представяне през 2009 г. на конкурс за заемане на академичната длъжност асистент по логопедия във ФНПП. На тази позиция работи до 2018 г., когато е повишена в академичната длъжност „главен асистент“. Работата като асистент по логопедия се оказва сериозен стимул за научните интереси на кандидата. През 2011 г. тя е зачислена в докторантура по Специална педагогика – Логопедия, научен ръководител проф. д-р Цв. Ценова, а през 2015 г., след защита на дисертационен труд по проблеми на детската дизартрия, придобива научната и образователна степен Доктор по Специална педагогика – Логопедия. За бързото професионално и научно израстване на д-р Бояджиева-Делева спомага и отличното владение на чужди езици – френски, английски и руски.

2. Преподавателска дейност

В процеса на работа със студентите от бакалавърската и магистърските програми по Логопедия д-р Делева показва сериозно отношение и висока професионална компетентност, което я прави уважаван и ценен преподавател. Доказателство за нейната преподавателска активност е големият брой дисциплини, които води самостоятелно или в екип (осем дисциплини в бакалавърска степен, три в МП „Комуникативни нарушения на развитието“ и три дисциплини в МП „Логопедия“), както и участието ѝ като ръководител на групи в рамките на преддипломната практика. Особено приветствам различните форми на съвместна работа със студенти и докторанти по логопедия като начин за предаване на професионален опит и мотивиране на тяхното развитие (съавторство в доклади на Студентски научен форум на ФНОИ, участие в университетски и международни проекти, доброволчески инициативи).

3. Научноизследователска дейност

Активната научноизследователска дейност на д-р Елена Бояджиева продължава и след защитата на дисертационния труд и показва постоянно разширяване на изследователското поле на нейните интереси. Сред

основните тематични области на авторските разработки се открояват: теоретични, диагностични и терапевтични аспекти на говорните нарушения; въпроси на ранната интервенция и превенция на детското езиково и говорно развитие; теоретични аспекти на съвременната логопедична практика; теоретични и диагностични проблеми на нарушенията в езиковото развитие; теоретико-приложни аспекти на оромоторната терапия в логопедията. Голяма част от представените публикации (монографични трудове и статии) анализират и обобщават данни от собствени експериментални изследвания. В три от статиите са отразени резултати от успешно реализирани проекти, финансирани целево със средства от държавния бюджет за научни изследвания. Заслужена оценка на научните качества и компетентности на д-р Бояджиева-Делева е нейното членство в борда на редакторите на списание Педагогика /Education Journal, което датира от 2020 г.

4. Научна продукция

4.1. Съответствие с наукометричните показатели за заемане на академичната длъжност

Научната продукция на д-р Бояджиева-Делева напълно отговаря на минималните национални изисквания по наукометричните показатели за заемане на академичната длъжност „доцент“, като по някои показатели (групи Г и Д) и надвишава значително минималния брой точки. Голям брой точки (135) са отчетени и по показател Е, който не е изискуем за длъжността „доцент“. Продукцията е широкообхватна по обем и тематична насоченост, което показва високите професионални и академични компетенции на кандидата. Общият списък на научните публикации за периода на работа в СУ (2009-2022 г.) включва 58 заглавия.

Списъкът с публикации за участие в настоящия конкурс включва 34 заглавия, реализирани след присвояване на академичната длъжност „главен асистент“ и отнесени към периода 2018-2022 г. Те включват: 3 монографии, едната в качеството на основен хабилитационен труд; 1 учебно помагало; 1 глава от колективна монография (в съавторство, на английски език), 2 студии; 24 статии (на български и английски език, от които 5 в съавторство) и 3 други (постери и научно-популярна статия). От посочените публикации 16 са включени в националния референтен списък на НАЦИД, а 6 са в научни издания, реферирани и индексирани в световни бази данни с научна

информация (Web of Science, Scopus, EBSCO, Research Gate, Google Scholar и др.), което прави д-р Делева международно разпознаваем автор. Публикациите, отразени в библиотечни каталози, са: в Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ – 16 публикации и в Университетска библиотека „Св. Климент Охридски“ – 13 публикации

В справката за забелязани цитирания, установени по традиционен начин (Google Scholar, Google Books) и отразени в база данни за научната дейност на Софийския университет „Авторите“, присъстват 28 цитирания. В справката от отдел “Библиотечно-информационно обслужване” на Университетска библиотека при СУ “Св. Климент Охридски 7 цитирания в Web of Science, 2 цитирания на 1 индексиран документ в Scopus ELSEVIER (**h-index:1**) и 1 цитиране в ScienceDirect.

4.2. Съдържателен анализ на представените научни трудове за участие в конкурса

Всички представени в конкурса публикации заслужават висока оценка. В тях гл. ас. Бояджиева-Делева показва отличен стил на научно писане, сериозна теоретична подготовка и аналитично мислене. Умението за критичен коментар на теоретични модели и отстояване на собствена позиция обясняват новаторския характер на авторските концепции и разработените инструменти. Ще се спра на монографичните трудове на кандидата, които по структура и съдържание заслужават специално внимание.

В хабилитационния труд *Диагностика на говора и нарушенията му в детска възраст* е представен подробен и компетентен анализ на голям брой съвременни модели на говора с психолингвистична и невролингвистична насоченост. Описани са симптомите в отделните равнища на говорния механизъм, свързаните с тях синдроми на говорни нарушения и водещите признаци за тяхното разграничаване. Много висока оценка заслужава подробното описание на методите за оценка и диагностика на говора в детска възраст, който раздел от труда е със стойност на справочен източник по проблема. Особена стойност има авторската стандартизирана батерия Тест за орални моторни способности, която е многокомпонентна и включва 71 айтема за оценка на орална моторика за хранене и говор, орален и артикулаторен праксис и всички равнища на артикулацията при деца на възраст 5–7;6 години с нарушено звукопроизношение и намалена разбираемост на говора.

Монографията *Оромоторна логопедична терапия: Теоретични аспекти и практическо приложение* е друга сериозна разработка на кандидата с определена теоретична, образователна и приложна стойност. В съдържателно отношение е направен сериозен опит за интегриране на информация между различни направления, в частност ортодонтска и логопедична терапия. Представено е първото на български език описание на взаимовръзката между оромоторните механизми на храненето и говора както в норма, така и от позиция на отражението на вредните орални навици върху развитието на храненето и говора.

Висока оценка заслужават също монографията *Говорно, езиково и когнитивно развитие при деца с церебрална парализа* и учебното пособие *Сборник формуляри за логопедичната практика. Помагало за студенти по логопедия*. Първият труд е с интердисциплинарен характер и разглежда редица спорни и недостатъчно изяснени проблеми за отражението на синдрома на ДЦП върху развитието на езиковите, говорни и интелектуални функции на децата. Литературният анализ е подкрепен със статистически данни от авторско експериментално изследване.

5. Научнотеоретични, практико-приложни и други приноси

Представените за конкурса разработки на д-р Бояджиева-Делева имат безспорен принос за теорията и практиката на логопедичната наука. Към приносите с научнотеоретичен характер следва да се отнесат:

- 1.** Разработване на стандартизирана авторска батерия Тест за орални моторни способности (ТОМС) - първи по рода си критериално ориентиран диагностичен инструмент на български език, стандартизиран според световните психометрични стандарти;
- 2.** Систематизиране на методите за скрининг и диагностика на говорните нарушения от позиция на сходства и разлики в начина на оценка, съдържание, процедури и психометрични показатели;
- 3.** Първи в българската логопедична литература анализ на връзката между оромоторните механизми на храненето и говора при типична онтогенеза и различна патология, с последващо описание на влиянието на вредните орални навици и ортодонтските нарушения върху храненето и говора и опит за интегриране на логопедичната терапия и ортодонтското лечение; систематизиране на средствата на логопедичната оромоторна терапия съобразно принципите на медицинската рехабилитация, описание на спецификата на миогимнастиката и техниките на пасивна оромоторна терапия;
- 4.** Анализ на типичното развитие на

моторика, език, говор и когнитивни процеси в ранна и предучилищна възраст и техните нарушения при деца с церебрална парализа.

С подчертана образователна и приложна стойност е учебното пособие „Сборник формуляри за логопедичната практика. Помагало за студенти по логопедия“. Неговата преработена версия е разширена с протоколи за оценка на езиковото развитие, игровата дейност и нова версия на тест за фонология и артикулация, апробиран на 84 деца.

Доказателство за широките интереси на д-р Елена Бояджиева-Делева е участието ѝ в редица университетски, национални и международни проекти. С принос към преподавателската и научно-приложната дейност на катедра „Логопедия“ е ръководеният от нея и финансиран от СУ научен проект „Изготвяне на дигитални учебни ресурси и създаване на дидактичен видеофонд към Терапевтичната зала на Факултета по науки за образованието и изкуствата в подкрепа на практическото и електронното обучение на студентите“ (2021г.). В качеството си на ръководител на Терапевтичната зала д-р Делева показва висока мотивация и професионализъм, с които допринася за развитието на академичния живот на катедрата и Факултета по науки за образованието и изкуствата.

Тя е член на Международната асоциация на специалистите по терапевтично тейпиране, съучредител на Сдружение Частно Практикуващи логопеди в България и член на групата за подкрепа към Мрежа „Доверени логопеди“ на Сдружение „Асоциация лицеви аномалии – АЛА“ от 2015 г.

През последните години реализира 9 участия в обучения и семинари по покана на външни организации, свързани с проблеми на ранната диагностика и превенция на детското развитие, която е една от водещите теми на нейните научни интереси.

6. Лични впечатления

Щастлива съм да споделя своето задоволство, че познавам толкова амбициозен и компетентен млад учен, какъвто е гл. ас. д-р Елена Бояджиева-Делева. Впечатленията ми от нея датират още от студентската скамейка и продължават през целия период на работата ѝ като университетски преподавател и докторант. През цялото това време д-р Делева се отличаваше с широта на научните интереси, аналитичен ум и висока професионална етика. Не мога да не отбележа и нейните личностни качества - добронамереност, отзивчивост и скромност, съчетани със

завидно трудолюбие и чувство за отговорност – все по-рядко срещана комбинация сред научната общност.

7. Бележки, препоръки и въпроси

Към кандидата в конкурса, гл. ас. д-р Елена Бояджиева-Делева, нямам бележки и въпроси. Единствената ми препоръка към нея е да следва достойно пътя на учен, преподавател и продължител на делото на своите учители, отдаден на каузата за утвърждаване на логопедичната школа в катедра Логопедия на Софийски университет.

8. Заключителна оценка

Категорично и убедено заявявам, че научната продукция и преподавателската активност на гл. ас. д-р Елена Бояджиева-Делева отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника на СУ „Св. Климент Охридски“ за заемане на академичната длъжност „доцент“. Това се потвърждава от сериозните научно-теоретични и практико-приложни приноси на представените публикации и от големия брой забелязани цитирания.

Давам основателно заслужена положителна оценка на представените в конкурса материали и препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Факултета по науки за образованието и изкуствата гл. ас. д-р Елена Кирилова Бояджиева-Делева да бъде избрана на академичната длъжност **“доцент”** в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика (Логопедия).

Дата: 08.11.2022 г.

Член на научното жури:

(проф. дпсн Нели Василева)

